

SURRA PISARATES JA URIINILOIGUS

Viktoria Ladõnskaja jälgis praktikandi rollis nädal aega hooldushaigla tööd. Selle aja jooksul oli ta tunnistajaks seitsme inimese viimsetele hetkedele.

Tema nime ei mäletanud hooldushaigla töötajatest keegi. 9.1 (ühendas palat, esimene voodi) suri enne hommikusööki. Mutikese kokkukuivanud, kõverasse tõmbunud keha oli tumekollane. Elust lahkumisel surus 9.1 oma luidrad käed rinnale. Ja nüüd ei lasknud need juba peaaegu jäigastunud käed tal särki seljast võtta.

"Oeh, küll on kinni haakinud!" Selles haiglas juba 11 aastat töötav hooldaja murrab jõuga pikki kondiseid sõrmi lahti. Särgi alt ilmub nähtavale kollane rind, mis näeb välja täpselt nagu tühi määrdunud kilekott, ja vajub kugasile kaenlaauku. Käed seotakse kokku ja nende külge riputatakse lipik. Kuna nagi ammu pandi nende kätte külge samasugune lipik – siis, kui 9.1 sündis. Ja nüi ongi, et ei äsja sündinutel ega ka äsja surmutel ei ole nimesid. On ainult lipikud.

9.1 mähitakse samasse voodilinasse, millel ta veel mõne tunni eest oli maganud. Piki koridori läheneb krigisev surnuraam. Selle ööpäeva jooksul teeb see trumminahkadele käiva häälega surnuvanker sellel korrusel oma kolmandat reisi.

Welcome: kahe esimese tunniga kaks laipa

"Meil on kaks põhilist probleemi." Nende sõnadega võtab mind praktika esimesel päeval vastu hooldusosakonna juhataja. "Esiteks kõrge suremus. Ja teiseks haigete omaksed. Nad on pidevalt rahuolematud, unustades ära, et sellistes asutustes ei ravita, vaid hooldatakse!"

Haigla, kuhu ma sattusin, ei asu Tallinnas. Haigla kahes nõukogude ajal ehitatud korpuses on seniajani kasutusel nõukogudeaegsed tekid. Hooldusosakond paikneb kahel korrusel. Patsientide arv on peaaegu alati 50 ringis.

"Kurat, selle voodi mehhanism on rikkis. Seda ei anna raamini tõsta!"

Järgmisel hetkel ronib pensionieelses vanuses, kuivetonud kehaehituse ja lühikeste juustega hooldaja voodile, kingad jalas. 9.1 pea jääb täpselt tema jalgade vahele. Hooldaja kummardub ja tõstab surnu pea üles. Teiselt poolt tõstab teine hooldaja (samasuguste lühikeste juustega, kuid kogukas) üles jalad. Kolmas naisterahvas lükkab raami päris vastu voodit.

Sellel hetkel, kui 9.1 on tõstetud sur-

nuraamiga ühele kõrgusele, vääratav voodil seisva hooldaja jalg. Surnukeha pääseb tõstjate käest lahti ja prantsatab tagasi voodile.

"Kurat! Voodil on kehv seista – kõigutab!"

Surnuraam ehk morg (mis on aktiivselt ega kuulu otseselt haiglale) on peaboonest 100 meetri kaugusel. Põrandaal on lasteaed. Vasakul – kool. Ees – toidukauplus. Ja mööda õue veetakse krigiseval surnuraamil laipa.

Vastupidiselt ettekujutusele (mis on ilmselt tekkinud Hollywoodi filmide vaatamisest) ei ole morg avar ja hõbedaselt steriilne külmik, vaid kuurilaadne ehitis. Ilma kraadiklaasitagi on selge, et temperatuur siin ületab igasugused normid. On rüüstetud. Siin on palju tekke, ja kõik need on toimivad.

"Laipu ei ole jälle ära viidud. Kas keegi ütleks, kuhu me ta paneme?"

"Põrandale."

Surnuraam on kõrge. Surnukeha raske. Kui 9.1 tõstetakse raamilt põrandal olevale alusele, libiseb kadumuke taas tõstjate käte vahelt välja ja kukub põrandale.

Surnud 9.1 asjadest jäävad järele üksnes küünlajalg ja väike sinine huulepulk. Kuigi, jah... tegelikult jääb veel midagi – märg laik voodis. Viimase uriini jälg. Kuid pärast teadet "Toodi uus!" heidab üks sanitaridest märjale voodile puhta lina.

"Kõik on korras! Surnud," teatab hooldaja, seekord seitsmendast palatist tulles. 7.2, väike kõõrdsilme mutike, keda hommikusöögi ajal raputasid krabid, on samuti surnud.

Koridoris televiisori ees istub viis haiget. Hooldaja ei kohku tagasi teatavast sellist uudist patsientide kuulates, veelgi enam sõnastuses "kõik on korras", sest ta on absoluutselt veendunud – haiglas on kõik patsiendid peast haiged. Ega saa niikuinii millestki aru.

Kõigele vaatamata muutuvad "peast haigete" näod kurvaks. Aga nõdrameelne **Anetška** (ainuke patsient, kellel on nimi ja mitte number, tema lihtsalt on siin juba kolmandat korda) hakkab oma tuppa tagasi kippuma – suri ju tema palatinaaber.

"Anetška, kuhu sa lähed? Istu paigal. Muidu viime järgmisena sinu," hoiab hooldaja teda tagasi.

Kui 7.2 hakatakse lina sisse mähk-

"Kõik on korras! Surnud," teatab hooldaja.

"Ohoo! Elab veel... Egas midagi, morgi jõudes on küps..." Hooldajatel on oma must huumor. See oli viimane hingetõmme.

7.2 jäetakse lina alla ootama. Ainult suu eest lükatakse lina igaks juhuks kõrvale.

Hooldajatest: "Ära võta haigeid südamesse!"

Lisaks patsientidele liigub korrusel kümme inimest valgetes, rohelistes, oranžides, sinistes ja punastes kitlites või üliskondades. "Selle süsteemi inimesed" teavad värvi järgi kohe, kellega on tegemist. Punane on arst. Punast oodatakse alati. Valge on medõde. Olles tuttavad, hõljuvad nad teinetei suust "tere, tere, tere" ja "teretõsi, teretõsi, teretõsi" sõnadega, vahel kätt üksteisele paitades. Nad ei teagi, kas need haigete nimesid ei tea ja haigusnugedesse ei süvene. Nemed suhtlevadki patsientidega kõige otsesemalt.

"Tule, ma õpetan sind "Sondi" tootma. Näed, ninast tuleb toru. Võtad süstlasse puljongit. Tabletid on juba sinna sisse segatud. Võtad torult prundi maha ja lased puljongi süstlast aeglaselt torusse."

2.2 ehk siis "Sond" lamab ega reageeri millelegi. Tundub, et toitmine – see on lihtne, aga ikkagi ei julge.

"Kui kaua ta siin juba on?"

"Umbes kaks nädalat."

"Ja mis ta nimi on?"

"Kes seda teab... Ja sina... ära neid südamesse võta."

2.2 peatsis seisavad ikoonid. Naine tuleb teda vaatama.

Ag 4.2 juures ei ole ammu keegi käinud. Tudike on väike, üleni hall, vagatseja ilmega ja samal ajal kräbe nagu nugis.

"Oot-oot," peab medõde ta koridoris kinni. "Kas tütar on käinud?"

Mutike vaikib.

"Su tütar näeb haigla numbrit – ja enam telefonile ei vasta."

Mutike vaikib. Ainult surub kasutatud pampersit vastu rinda. Pärast seda teadet läheb tudike 4.2 oma tuppa ja hakkab pekma halvatud palatikaaslast. Hooldajad jooksevad kohale – lahutama. Aga hiljuti varastas 4.2 halvatu 4.1 laulatussõrmuse – lihtsalt võttis kätte ja väanas sõrmest ära. Halvatu ei saa ju midagi teha.

4.2 seotakse ratastooli külge kinni ja toimetatakse palatist välja. Halva-

tu 4.1 hakkab natukese aja pärast nutma. Niimoodi ilma pisarateta, aga näoilmelest saad aru, et nutab. Nutab, võtab käest kinni. Katsub midagi seletada.

"Kuule, sulle ju öeldi, ära võta südamesse," manitseb hooldusõde. Et summutada 4.1 nuukseid, pannakse palatitruks kinni.

Esimene asi, mida ma teisel tööpäeval kuulen, on: "Öösel suri veel üks." Ma ei sõanda küsida, kes. Öeldi ju, et ära võta südamesse. Äkki seesama mutike, kes karjus. Könnin mööda koridori. Aga ei. 4.1 juures palatis istub isegi sugulane, toidab teda apelsinidega.

Kolmandas on vanakesed küll viletsad, aga ehis. Täiskasvanud voodi 9.1. 2.2. "Sond" ja 4.2. Patsientidele ei ole õudne, kõik on niisama, et teha, kelle peale see voodi on.

"Mis värvi on armastus?" Armastuse värvi võib laulda ja selle üle vaielda. Aga nüüd ma tean täpselt, mis värvi on surm. Tumekollane. Ja mõne koha pealt, kus on veenid – sinine. Just, süstidest. Ja milline täpselt on surma hääl – see on surnuraami rataste krigin. Ja surma lõhn. See kinnistub mällu, haagib ennast juustesse, poeb peopesadesse. Sa võid ennast pesta ja küürida, kuid mälestus surma lõhnast ei lase ennast välja pesta. Ja sellel ööl tundub mulle, et see lõhn on peitunud ennast mu patja. On kolmas päev, ja ma ei taha enam hooldushaiglas minna.

Patsientidest: "Lapseke, võta mind siit ära!"

Sanitaride aadressil kostab sugulaste poolt sageli etteheiteid. Küll seebikate vaatamise pärast pärastlõunal, kui hooldajad jätvavad haiged ja sukelduvad filmiarmastuse keerdkäikudesse, küll mõnikord puhkuselemineku või sünnipäeva puhul võetud 100 grammi pärast, küll sõbrannade poolt otse osakonda toodud kompsude pärast (kui haiglatöötajad ostavad endale riideid ega istu palatites), leibadele määrimata jäetud või pärast (mida vanakesed sageli ei suuda ise teha), "ära võta südamesse" pärast, ühesõnaga – kaluse pärast.

Hooldajad teevad aga omakorda etteheiteid sugulastele. Ja süüdistavad

<< A 3

neid just niisama kalkuses. Vanainimese "vii mind siit ära" mittekuulmises.

Haiglaselt kõhna, intelligentse oleku ja pikkade hallide juustega mutikese 15.1 juurde tuleb poeg. Toob tordi, viinamarju. Pärast poja lahkumist peidab 15.1 viinamarjad padja alla. Miks? Aga sellepärast, et kui ta siia toodi, tehti mao seisundi järgi kindlaks, et kodus hoiti vanamemme nälgas. Ja siis ühel hetkel hakkas poeg siin käima – ema toitmas. Sanitarid ütlevad, et see ei ole neil esimene kord sellist asja näha: poeg ei käi ema toitmas, vaid ise söömas. Ema pensioni pärast. Ja 15.1 kavatses ka korteri poja nimel kirjutada.

15. palati vastas on 16. Siin lamab suurte kõrvadega vana mees, kellel on vapustav mälu ja lutiga pudel – 16.1. Tema on sellel korrusel kõige valjuhäälsim. 16.1 on veendunud, et tema probleem on tagumikus. Seejuures nõuab ta ühel päeval, et ravitaks kõhulahtisust, teisel päeval aga kinnitab, et kannatab kõhukinnisuse all.

"Papi, mis su nimi on?"

"Dima-taat."

"Dima-taat, kas sul on siin hea olla?"

"Kuju tahan... Valgevenes. Või kas või siinsesse koju. Mul on Tallinna kesklinnas korter. Mu eit kükitab seal. Vaatab televiisorit."

Valgevenelasest Dima-taat hakkab nutma. Mul on temast kahju. Aga õõsel on mul kahju tervest tema palatist, kogu korrusest ja kõikidest hooldajatest – Dima-taat karjub. Sedapuhku sellepärast, et tal on kõht kinni.

Sugulastest: "Ärgu vähemalt vanaemale lubagu"

Mutikese 12.1 töid lapselapsed siia pärast seda, kui ta kempus kukkus. Nüüd lamab 12.1 oma palatis, pärlid kaelas. Ta ostis need kunagi turult. Räägitakse, et olevat tervendava jõuga. Tervist andvate pärlite eest käis 12.1 välja 150 krooni. Veel on 12.1-l oma kamm ja ta kannab juukseid väikeses patsis.

"Nii-nii! Ja mis see tähendab, miks meil käed kakased on?" avastab ringkäiku tegev hooldaja. "Kuulge, täiskasvanud inimene, aga ajate käsi tagumikku."

12.1 laseb pea norgu: "Ma ei ole ajanud! Andke mulle kääre, ma teen küünalused puhtaks." Ilmselt olid pampersid täis – ja ajas sügelema.

"Ma tahan nii väga koju!" räägib

Kuidas ma hooldushaiglasse tööle sattusin

■ **Algatuseks peaksin ilmselt vabandama haigla personali ees, kus töötasin. Nad nimelt ei teadnud, et olen ajakirjanik. Kui Ekspress avaldas soovi saata oma korrespondent hooldushaiglasse ametlikult tööle, öeldi talle ära. Tuli minna teist teed. Seekord esitlesin end meditsiinitudengina, et tööle saada. Selle käigu põhjus oli soov teada saada, mis sellistes asutustes tegelikult toimub.**

■ **Artiklis räägitakse haiglast, mis ei asu Tallinnas. Mitte näidishaiglast, vaid täiesti tavalisest ja tüüpilisest. Tahame selle haigla näitel öelda, et sellistes asutustes pole haigete hooldamise süsteemis kõik kaugeltki korras.**

■ **Tahan juhtida tähelepanu veel ühele asjaolule: kogu tööpraktika jooksul ei küsitud minult ühtki dokumenti.**

12.1 iga päev üht ja sama. See mutike teab täpselt, kui kaua ta on siin olnud. "Vot lapselaps tuleb ja viib mind ära."

Lapselaps tuli. "Vanaema, sul on siin ju parem! Siin hooldatakse sinu eest. Siin tehakse sulle massaaži."

Pärast tõi lapselaps sanitaridele šokolaadi ja kordas uuesti sama juttu: "No tal on siin ju parem! Me ju võtaksime ta tagasi, aga kõik me käime tööle."

Lapselaps läks ära ja sanitar ütles omaette: "Otsib endale õigustust. Ärgu vähemalt vanaemale lubagu – see ju ootab... Siin ei ole küll veel kellelgi parem hakanud."

See sanitar kolis Tallinnast siia väikelinna, sest meheema jäi vanaks ja teda tuli hooldada. "Miks ma teda siia ei andnud? Sa veel küsid... Ma ei oleks suutnud pärast seda enam endale silma vaadata."

Selle haigla sanitarid on kõik üheaolised. Neil on oma maailm (mõned töötavad siin lausa perekonniti – ema ja tütar), oma mood (peaaegu kõikidel on ühesugused soengud), oma jututeemad (ei lähe päevagi, kui ei arutataks Soomet ja sealsete meditsiinitöötajate palkasid).

Bestis saab hooldaja 4000-5000 krooni. Selle raha eest vahetab ta kakskolm korda päevas pampersid – süüdivatel ja süüdimatutel ja agressiivsetel. Ta peseb, ta tassib laipu, ta toidab lusikast, ta annab tabletti ja üritab toime tulla niisuguste olukordadega, nagu... Üks naispatsient arvab, et tema väljaheide – on pasteet. Määrrib saia peale ja sööb. Aga teine pissib klaasi ja peidab selle siis kusagile ära. Ja lõpuks, esimeses palatis lamab asotsiaal. Selle juures käivad lõuna ajal sõbrad õllega külas.

Pstüühilise ja füüsilise töö ning palga vaheliste kääride tõttu tekib ükskõiksus. Kuid mitte kõikidel. Minu jaoks jagunesid selle haigla sanitarid kahte rühma: headeks ja ükskõikseteks. Neid eristas juba kasutatav sõnavara. Kui teised ütlesid "täiskustud ja täissitunud", siis esimesed hoopis "on vaja pampersid vahetada".

Teisel tööpäeval tuli selline hea sanitar. Käis mööda palateid, vangutas pead: "Tule vaata, näed, "Sondi" käsi on vooliku peal. Sellest tekivad lamatised. Käsi läheb mädanema... Mõned siinsetest töötajatest ei pööra sellele tähelepanu. Aga kui märkad, pane korda." Pärast võttis ta kammi ja läks vanakesi kammima. Ja haigete poole pöördudes kasutas ta sõnu "tüdruk" või "papi".

Süsteemist: "Meil ei ole puudega inimesed, vaid puudega ratastoolid"

Mutikesel 5.1 veab. Just sellel hetkel, kui ta teeb oma viimaseid hingetõmbeid, tulevad teda vaatama vanaaastist abikaasa ja samasugune mutikesest öde. Nad hoiavad tal kätt ja jätavad hüvasti. Kui mutike sureb, läheb küllaspäine vanataat palatist välja ja hakkab nutma.

Ka mulle tulevad pisarad silma. Aga kui taat nutab, meenutades inimest, siis mina nutan, meenutades surnukuuri – täna ei ole seal jälle ühtki vaba kohta. Hommikul viidi sinna järjekordne "Sond", aga enne teda taat 1. palatist. Tema surus eelmisel päeval hambad kokku – keeldus söömast. Kuhu panna mutike 5.1? Põrandale. Kusjuures ruumiga tuleb kokkuhoidlik olla. Tema naaber 5.2 on samuti minekul. Kell 22.00 sureb ka tema.

16. palatis lamab kõige elusam vanake Ants ehk siis 16.2. Ta on läbi lüganud kõik haigla kasinas raamatukogus leiduvad raamatud. Tal on igav, teda ei käi keegi vaatamas. Niisugune õnnetus – ta on elanud üle nii oma naise kui ka poja. 16.2 võiks sõbrustada korraliku mutikesega kuuendast.

Aliide ehk siis 6.4 on 90 aastat vana. Tema istub ja vaatab kogu aeg küünla-leeki – ta on usklik. Aliidel ei ole üldse lapsi. Tema on olnud siin juba kolm kuud. Räägib ise: "Ega ma ei tunne, et ma hakkaksin surema... Ainult igav on." Antsul on samuti igav, kuid 6. ja 16. vahel on 10 palatit. Ei Ants ega Aliide suuda seda maad käia. Aga ratastoole haiglas ei jätku. Ja ka need, mis on, on katki. Eegi voodid on purud, need ei lase ennast reguleerida, tekid on auklikud, prügikottidest on puudus.

"Meil ei ole puudega inimesed. Terve meie tehnika siin on puudega, aparatuurid-invaliidid! Ja kuidas riik maksab sanitaridele? Meil on surev süsteem. Sellepärast inimesed surevadki uriinilõiguse ja pisarates," kurdab öde, valides ratastoolide seast sellist, mis oleks vähem lagunenu. Mutike 15.2 tuleb viia röntgenisse.

15.2 on alles hiljuti toodud. Kogukas vana naine on piinelnud seljavalude käes ega ole saanud ennast juba pikka aega sirgu ajada. Sellepärast on ta voodis põhiliselt istunud, kusjuures istunud tugevasti küürus. Või siis lebanud ühe külje peal. Pärast hommikusööki viiakse ta röntgenisse. Ratastoolis. Muud moodi ta liikuda ei suuda.

"Kas sa näed!" ütleb mutike ja nae-

ratav laialt. Ta mässitakse teki sisse. "Sõidan nagu kuninganna!"

Hooldushaigla esimesel korrusel olev röntgen tavaliselt ei tööta. Siis viiakse raskesti transportitavad haiged naaberkorpusesse. Kuid 15.2-l on justkui vedanud – öeldakse, et aparaat koguni töötab.

Kui 15.2 sõidutatakse röntgenikabinetti, kustub tema kuningannalik naeratus. Teda haarab korraga mitu hirmu. Esiteks peab röntgeni tegemise ajal lamama, ja lamama sirgelt. Tema selg aga ei paindu. Teiseks on koht, kuhu tuleb pikali heita, liikumisvõimetu mutikese jaoks silmnähtavalt liiga kõrge. Röntgeniaparaati ei ole aga võimalik üles alla liigutada. Kolm medõde paigutavad mutikest vähemalt 30 minutit röntgeniaparaadi alla. Mõõda vanainimese põski voolavad valupisarad.

15.2 lamab selili ja tema keha tõmbleb närviliselt. Aparaat küll töötab, kuid mitte päriselt. Mõnel hetkel heidub mingi asi tööle hakkamast ja pildid ei tule välja. Selleks, et saada teada, kas ülesvõtted õnnestusid või mitte, tuleb joosta kõrvalmajja. Selline on süsteem: aparaat on siin, pildid seal.

Teinud mutikese seljast pildid, jookseb õde neid ära tooma. Järgmised 15 minutit kuluvad lamaja mahavõtmisele. Kui 15.2 istub uuesti ratastoolis, ilmub kabineti lävele õde, kes teatab: "Pildid ei tulnud välja. Pange tagasi."

Pärast järgmist 15minutilist piina lamab Kuninganna taas röntgenilaua ja nutab suuri selgeid pisaraid. Tema vanade luudega käed ei ulatu pisaraid ise ära pühkima.

Teate, kuidas seda nimetatakse? See on tapmine. Õed tunnistavad, et nad viivad haigeid samamoodi hommikul röntgenisse. Lõuna ajal ultrahelesse. Aga õhtul – morgi.

"Issand jumal, tee, et see aparaat töötaks!" palub meedik jumalat.

"Issand jumal, tehke mulle ometi süst. Laske mul teise ilma minna. Ainult ärge mind rohkem piinake!" palub meedikuid Kuninganna.

www.ee.ee

lihtne ja
kättesaadav

